

Ex.2 Fill in the table. Provide your own ideas and extend the concepts discussed:

The Ministry for Immigration	The Joint Council for the Welfare of Immigrants
Short term visa	Long term visa
Tightening up of the visa system	Simplifying the visa proceedings
Consular penalties	Reducing the amounts of consular duties
...	...

Ex.3 Decide whether the following sentences are true or false. Prove it.

- Human trafficking is legal trade in the movement or migration of people.
- Trafficking victims typically are recruited using employment contract and labour agreement.
- Human trafficking does not differ from people smuggling.
- On arrival at their destination, the smuggled person is usually imprisoned.
- The trafficker takes away the Charter of the United Nations.

Таким чином, у результаті здійсненого наукового дослідження ми дійшли таких висновків: навчання майбутніх прикордонників іншомовної фахової лексики є неодмінним складником навчального процесу з іноземної мови, оскільки ефективність іншомовного фахового спілкування значною мірою залежить від його лексичного оформлення. Для успішного вирішення цієї проблеми необхідна науково обгрунтована методика навчання майбутніх прикордонників англійської фахової лексики з урахуванням когнітивного підходу її засвоєння.

У зв'язку з цим нами був вивчений когнітивний підхід до навчання іншомовної фахової лексики, що заснований на когнітивній психології, спирається на принцип свідомості у навчанні і на теорію соціоконструктивізму.

Розроблено методичну типологію досліджуваної прикордонної лексики, в результаті якої ми виділяємо чотири типологічні групи лексичних одиниць. У запропонованій нами методиці навчання майбутніх прикордонників іншомовної фахової лексики з урахуванням когнітивного підходу ми виділяємо три етапи, а саме: етап семантизації і первинного закріплення лексики, етап формування лексичних навичок і етап удосконалення навичок. Запропонована методика передбачає у кожному етапі формування лексичних навичок наявність підетапу повторення, на якому застосовуються мнемонічні прийоми запам'ятовування лексичних одиниць.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань окресленої проблеми, важливість і актуальність якої визначає необхідність її подальшого вивчення, а саме впливу когнітивних стратегій засвоєння іншомовної фахової лексики на ефективність навчального процесу з ІМ, необхідною є й подальша розробка вправ із застосуванням

мнемонічних прийомів запам'ятовування іншомовної фахової лексики студентів інших спеціальностей ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

- Борщовецька В.Д. Етапи навчання студентів-економістів англійської фахової лексики з урахуванням їх когнітивних стратегій / В.Д. Борщовецька // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К.: Вид. центр КНЛУ. – 2002. – Вип. 5. – С. 188–196.
- Вайсбурд М.Л. Типология учебно-речевых ситуаций / М.Л. Вайсбурд // Психолого-педагогические проблемы интенсивного обучения иностранному языку. – М.: Изд-во АПН СССР, 1984. – С. 81–90.
- Зонтова С.Є. Когнітивний підхід до навчання іншомовної лексики / С.Є. Зонтова // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. наук. праць. – Ялта: РВВ КГУ, 2005. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 89–93.
- Крючков Г. Стратегія навчання іноземних мов в Україні / Г.Крючков // Іноземні мови. – 2002. – №1-2. – С. 10–13.
- Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование / Е.И.Пассов. – Липецк: Липецк. гос. педаг. ин-т, 1998. – 159 с.
- Солсо Р. Когнитивная психология / Р. Солсо. – Питер, 2006. – 588 с.

УДК 378 : 004

Ковтун Т.І.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ АГРОТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті обгрунтовуються теоретичні засади інтелектуального виховання студентів агротехнічного коледжу. Визначаються шляхи інтелектуального розвитку особистості студента.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальне виховання, мислення, пам'ять, уява, студент, коледж.

Ковтун Т.І. Теоретические основы интеллектуального воспитания студентов агротехнического колледжа. В статье обосновываются теоретические основы интеллектуального воспитания студентов агротехнического колледжа. Определяются пути интеллектуального развития личности студента.

Ключевые слова: интеллект, интеллектуальное воспитание, мышление, память, воображение, студент, колледж.

Kovtun T.I. Theoretical principles of intellectual education of students of agrotechnical college. Theoretical bases of intellectual education of students of agrotechnical college are grounded in the article. The ways of intellectual development of personality of student are determined.

Key words: intellect, intellectual education, thought, memory, imagination, student, college.

В умовах розбудови української держави, глибоких прогресивних перетворень, що здійснюються в усіх життєво важливих сферах нашого суспільства, відбувається динамічне реформування системи вищої освіти. Нинішні

пріоритети державної політики в галузі освіти, зокрема аграрної, зорієнтовують педагогічних працівників на підготовку аграрників з високим інтелектуальним потенціалом, розвинутими фаховими компетенціями, здатними до самореалізації і саморозвитку.

У цьому аспекті важливими для нашого дослідження є думки академіка В. Кременя щодо орієнтації усіх педагогічних інституцій на людину, спрямованості педагогічного процесу будь-якої навчально-виховної установи на розвиток особистості вихованця: "У сучасних умовах все більш є очевидним, що смислом і основним показником прогресу людства є розвиток кожної окремої людини на основі її здібностей... У зв'язку з цим суттєво актуалізується завдання – як можна ближче наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, здібностей, особливостей... Це важливо на всіх етапах освітньої діяльності..." [8, с.8-9]. Забезпечити реалізацію поставлених стратегічних завдань можна лише в результаті цілеспрямованої виховної роботи у вищому аграрному навчальному закладі, де інтелектуальне виховання є однією з домінантних складових загальної системи виховання майбутнього фахівця-аграрника.

Аналіз науково-педагогічних праць свідчить про наявність ґрунтовних теоретико-практичних наробок щодо виховання студентів вищих навчальних закладів. Концептуальні ідеї теорії і практики виховної роботи відображено у дослідженнях А. Алексюка, І. Беха, В. Білоусової, С. Гончаренка, Н. Ничкало, Т. Осипової, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, Р. Хмелюк, М. Ярмаченка. Методичні аспекти виховання студентів у вищій професійній школі висвітлено у дослідженнях С. Дем'янчука, Т. Дем'янюк, В. Заслуженюка. Водночас проблеми виховання студентів-аграрників досліджуються значно менше. Про них ідеться у працях Л. Барановської, А. Галєєвої, А. Дьоміна, Л. Жалдак, С. Заскалети, Д. Іщенко, Т. Іщенко, П. Лузана, В. Манька та ін.

І все ж залишається малодослідженою проблема інтелектуального виховання студентів агротехнічних коледжів з урахуванням специфіки педагогічного процесу вищих аграрних навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, реалій сільськогосподарського виробництва, інтересів і потреб сучасної молоді.

У зв'язку з цим існує потреба в поглибленому теоретичному аналізі сутності інтелектуального виховання студентів, вивченні його структури, обґрунтуванні шляхів інтелектуального розвитку особистості майбутнього аграрника, що і є метою нашого дослідження.

У наявних науково-педагогічних працях, присвячених дослідженню проблем виховання студентської молоді, учені часто ототожнюють інтелектуальне виховання з розумовим, підмінюють ці поняття. На нашу думку, цей факт детермінований тим, що поняття "інтелект" тісно пов'язане з поняттям "розум". Зупинимося на цих аспектах докладніше.

В "Українському енциклопедичному словнику" [16, с. 693] "інтелект" (від лат. *Intellectus*) визначається як: розум, здібність, мислення, раціональне пізнання. М. Смульсон в "Енциклопедії освіти" [5, с. 357] розглядає інтелект як психічне утворення, що є відкритим для розвитку і саморозвитку, "яке забезпечує породження, конструювання і перебудову особистісних ментальних моделей світу".

У відомому словнику С. Ожегова поняття "інтелект" тлумачиться як розумова здібність, розумова основа, першоджерело у людини [11].

В. Войтко також розглядає інтелект у тісному зв'язку з розумом, визначаючи у "Психологічному словнику" цю здатність як "мислительні здібності людини" [13, с. 72].

У сучасних психологічних працях учені часто не розрізняють поняття "мислення" та "інтелект". Зокрема, у сучасному підручнику "Психологія", написаному колективом авторів, знаходимо: "...Розрізняється також теоретичне і практичне мислення, або теоретичний і практичний інтелект" [14, с. 282]. Проте у цій самій праці знаходимо чітке визначення інтелекту, яке позитивно відрізняє його від усталених підходів: "Мислення є ядром інтелектуально-творчого потенціалу особистості, його активною складовою. Саме через мислення відбувається процес цементування окремих пізнавальних процесів у єдиний блок – інтелект людини..." [14, с. 271].

Таким чином, побіжний погляд на проблему інтелекту в результатах сучасних і минулих психолого-педагогічних дослідженнях дозволяє стверджувати, що ця категорія не є сталим поняттям психології чи педагогіки. Наприклад, М. Холодна [18] переконує, що інтелект призначений створювати певний порядок у хаосі на основі приведення у відповідність індивідуальних потреб з об'єктивними вимогами реальності, це психологічна основа розумності. Дещо ширше розуміють інтелект як психологічну категорію А. Кузьмінський та В. Омеляненко. У підручнику "Педагогіка" автори зазначають, що інтелект – це суб'єктивна здатність живих істот здійснювати доцільно орієнтовану діяльність, що дає змогу особистості забезпечувати активну діяльність у природному й соціальному середовищі [9, с. 283]. Наведене визначення є вразливим з двох причин. По-перше, автори стверджують, що це "здатність живих істот", яка дає змогу "особистості" забезпечувати активну діяльність, що є суперечливим; поняття "особистість" можна застосувати лише до людей. По-друге, діяльність завжди активна.

Нам імпонує підхід щодо визначення сутності інтелекту російськими вченими (Л. Нисканен, О. Шараєва, Є. Родіна), у якому зроблено спробу показати цю здатність особистості крізь призму психічних пізнавальних процесів. "Пізнавальні процеси, пізнавальна діяльність суб'єкта через сприйняття, мислення, пам'ять, мову та уяву формує у нього певне уявлення про світ і про місце самого суб'єкта у цьому світі. Ці уявлення суб'єкта

структуруються, і в даному випадку ми будемо вже говорити про деякий образ світу, картину світу і т. ін. Але спосіб структурування може бути різним. Цей спосіб структурування і є те, що ми називаємо інтелектом“ [6, с. 12].

Таким чином, можна стверджувати, що інтелект нерозривно пов'язаний не тільки з процесами сприйняття та мислення, а й з іншими психічними процесами, які взагалі не існують як окремі, відокремлені акти.

Важливим питанням з цієї проблеми є інтелектуальний розвиток. Згідно з положенням теорії швейцарського психолога Ж. Піаже, інтелектуальний розвиток особистості дитини є процесом, який підпорядкований природним законам, а навчання розуміється як чисто зовнішнє використання можливостей, що надає розвиток.

Друга теорія розвитку інтелекту особистості визнає взаємозв'язок розвитку і навчання. Її прихильники (Г. Костюк, Н. Менчинська) стверджували, що розвиток визначається деякими внутрішніми факторами і разом з тим – навчанням і вихованням, конкретний характер яких залежить від реального рівня інтелектуального розвитку людини.

Третя теорія стверджує, що психічний розвиток дитини опосередковується його навчанням і вихованням. Це положення розроблялося у дослідженнях вчених наукової школи Л. Виготського. Вчений увів у психологічну науку принципово важливе поняття про два рівні розвитку дитини: актуальний рівень – це ті психічні якості чи властивості, що вже сформувалися, вже засвоєні; і “зона ближнього розвитку” – це ті властивості психіки, які ще перебувають у стані становлення, росту [4]. Зважаючи на це, педагогіка має орієнтуватися саме на ці властивості, не на “вчорашній”, а, за Л. Виготським, – “завтрашній день дитячого розвитку”.

Зазначені положення дозволяють зробити такі узагальнення:

- мислення й інтелект є близькими термінами, найважливішими й характерними рисами людини;
- інтелект – це певний ступінь здатності людини розв'язувати завдання і проблеми відповідної складності;
- мислення – процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ у їхніх істотних зв'язках та відношеннях [13]. Мислення – процес, у якому реалізується інтелект людини;
- мислення цементує окремі пізнавальні процеси (пам'ять, сприймання, уяву тощо) в єдиний блок, який забезпечує здатність людини здійснювати доцільно орієнтовану діяльність.

Отже, інтелектуальне виховання безпосередньо пов'язане з інтелектуальним розвитком особистості. На цьому етапі дослідження звернемося до аналізу основних компонентів інтелекту.

Г. Ващенко, розкриваючи мету інтелектуального виховання української молоді, писав: “Подати учням ґрунтовні та систематизовані наукові знання – це значить виробити у них певний

науковий світогляд. Мати світогляд – це значить уявляти собі буття як цілість з певними частинами, уявляти зв'язки між цими частинами й ті закони, яким підлягають буття та його частини”. І далі учений висловлює дуже важливу думку щодо формування саме наукового світогляду: “Науковий світогляд складається зі знань, що здобуті за допомогою перевірених і продуманих метод, знань, свідомо приведених до певної системи та логічно обґрунтованих. Світогляд ненауковий складається зі знань та уявлень, здобутих без застосування спеціальних метод, логічно необґрунтованих і не приведених до певної системи” [3, с. 130].

В “Енциклопедії освіти” відомий український педагог С. Гончаренко визначає світогляд як “...систему поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності і самої себе, а також обумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей” [5, с. 806]. Важливими для нас є думки ученого про те, що виховання є домінуючим фактором впливу на світогляд людини. Крім того, нам імпонує висловлений диференційований підхід до формування світогляду: світорозуміння, світосприймання, світоспоглядання не можуть бути однаковими у людей різного віку, професії, соціального походження тощо.

Отже, основу наукового світогляду становлять погляди і переконання, які є внутрішньою позицією особистості, визначають загальну її спрямованість, відбиваються на поведінці, діях, звичаях, нахилах. Важливо підкреслити, що формування наукового світогляду здійснюється у процесі вивчення дисциплін навчального плану, де світоглядні знання збагачуються і поглиблюються, а залучення студентів до різноманітних видів діяльності сприяє подальшому утвердженню ґрунтовних переконань особистості.

Проте, як було зазначено у попередніх матеріалах дослідження, до структури інтелекту входять не тільки світогляд та раціональні психічні процеси (мислення), а й чуттєві – відчуття, сприймання тощо. Для інтелектуального виховання студентів важливо знати особливості, властивості та умови розвитку означених процесів, зокрема, й найпростіших – відчуття, сприймання.

Б. Теплов ще в середині ХХ ст. писав, що відчуття відіграють надзвичайно велику роль у пізнавальній діяльності людини: “За допомогою відчуттів ми пізнаємо властивості речей, які нас оточують: їх твердість чи м'якість, жорсткість чи гладкість, вагу, температуру, запах і смак, колір цих речей, звуки, які вони видають” [15, с. 32]. Сучасна психологічна наука визначає відчуття як відображення окремих властивостей предметів і явищ при безпосередній дії подразників на органи чуття.

Щоб зрозуміти важливість розвитку відчуттів тих, хто навчається, варто навести декілька прикладів, пов'язаних з практичною діяльністю фахівців-аграрників. Відомо, що при виробництві тютюну, чаю, вина та ін. продуктів необхідно чітко визначити їх якість, встановити сорти тощо. Цим займаються

дегустатори – фахівці, які, покладаючись тільки на свої відчуття, за смаком, кольором чи запахом точно розрізняють продукти за якісними характеристиками.

Агроному повсякчас треба за кольором встановлювати “діагноз” хвороб рослин, вчасно вживати заходи боротьби з хворобами. І якщо він не може розрізнити відтінків кольорів, то й захист посівів від хвороб та шкідників буде неефективним.

Інженерно-технічний працівник має чітко визначити на слух найменше відхилення в роботі двигуна трактора чи автомашини, тоді як пересічна людина без навичок цієї справи виконати не здатна.

Ветеринарний лікар за допомогою “пульпації” має визначити, чи уражене маститом вим’я корови, чи, наприклад, нормально проходять пологи у кобили тощо.

Натомість, втрата зорових або слухових відчуттів негативно позначається на діяльності людини, а багато видів праці стають взагалі недоступними. Коротко зупинимось на психічних механізмах відчуттів та їх властивостях.

Матеріальним органом відчуттів є аналізатори. Аналізатор складається з трьох частин [14]: 1) периферичної (органу чуттів), або рецептора (дослівно: приймача); 2) провідного нервового шляху (доцентрових нервів); 3) відповідних нервових клітин у корі великих півкуль головного мозку.

Органи чуття людини одержують, відбирають і накопичують інформацію, а потім передають її у мозок. У результаті виникає адекватне відчуття навколишньої дійсності та стану самого організму.

Через те, що відчуття виникають під час дії певного подразника на відповідний рецептор, їх класифікують за властивостями подразників і рецепторів: 1) відчуття зовнішніх подразників (екстероцептивні) – зорові, слухові, дотикові, нюхові, смакові; 2) внутрішніх подразників (інтероцептивні) – органічні (відчуття спраги, голоду тощо); 3) відчуття кінестатичні й статичні – відчуття рухів та положення тіла.

Узагальнюючи аспекти дослідження відчуття як одного з найпростіших пізнавальних процесів, зауважимо, що інтелектуальний розвиток особистості має передбачати не лише розвиток пам’яті та мислення, а й вдосконалення чутливості аналізаторів, бо саме вони є єдиними каналами, що постачають інформацію розуму.

Природно, що якби пізнання навколишньої дійсності закінчувалося відчуттям, то людина відображала б не предмети, явища чи події, а набір звуків, запахів, миготіння світла тощо. Іншими словами, у своїй пізнавальній діяльності особистість відбиває не лише окремі якості предметів і явищ, а й відображає речі в цілому. Йдеться про сприймання як більш складну форму відображення дійсності, ніж відчуття. Найчастіше сприймання визначають як психічний процес відображення предметів і явищ у сукупності їх властивостей при безпосередньому впливі на органи чуття. Коротко вкажемо, що фізіологічні основи сприймання розкриваються в теорії І. Павлова. Через те, що сприймання завжди включає в себе відчуття, отримані від різних органів

чуття, то й фізіологічні процеси, що лежать в основі сприймання, поєднують у собі процеси збудження, що утворюються в органах чуття під дією предметів зовнішнього світу, які (процеси) передаються нейронами до кори головного мозку. В залежності від того, яким аналізатором здійснюється відображення предметів і явищ зовнішнього світу, або який аналізатор при цьому є провідним, виокремлюють зорові, слухові, тактильні, смакові, нюхові сприймання [15, с. 52]. Сприймання є активним інтелектуальним процесом, спрямованим на розв’язання певного пізнавального завдання. У зв’язку з цим сприймання ще називають “перцептивною діяльністю” (від лат. perceptio – сприймання).

Сприймання має певні властивості, які варто враховувати в процесі оволодіння знаннями. Зокрема, щоб сприймати об’єкт, необхідно виділити його з фону. Чим контрастнішим є об’єкт відносно фону, тим легше людина виділяє об’єкт. Щоб підтвердити це положення, досить пригадати такий факт: червоні яблука легше побачити в зеленому листі, ніж яблука зеленого кольору. Зауважимо, що цю властивість сприймання варто враховувати при розфарбовуванні розрізів моделей чи макетів: ті деталі, вузли, частини, на які у певний час спрямоване пояснення викладача (те, що має бути засвоєне учнями, варто розфарбовувати одним з кольорів активної гами). Проте потрібно пам’ятати, що в залежності від спрямованості особистості (її потреб, інтересів ідеалів, цінностей), об’єкт сприймання і фон можуть мінятися місцями.

Важливою властивістю сприймання є вибірковість, тобто людина, насамперед, сприймає те, що має для неї певне значення, викликає зацікавлення, інтерес. Наприклад, агроном, у першу чергу, звертає увагу на ті рослини на полі, які хворіють, погано розвиваються і вимагають певного догляду.

Для виховання у студентів здатностей ефективно здійснювати інтелектуальну діяльність важливо пам’ятати, що сприймання залежить не лише від предмета, який вони сприймають, а й від суб’єкта, його досвіду та індивідуально-психологічних властивостей. Немає сумніву, що сприймання, наприклад, павука-каракурта буде різним у ентомолога і людини, котра не обізнана з ентомологією. Або ще такий приклад: сприймання картини Леонардо да Вінчі “Джоконда” буде теж не однаковим у різних людей в залежності від рівня естетичної культури, віку, темпераменту тощо.

Щодо індивідуальних відмінностей сприймання, варто сказати про те, що людям притаманні аналітичний або синтетичний типи сприймання [1, с. 61]. Щоправда, відмінності між ними мають відносний характер, але все ж аналітичну чи синтетичну домінують слід враховувати у процесі педагогічної взаємодії.

Синтетичний тип виробляється у людей, професії яких вимагають від них підмічати у предметах і явищах емоційну компоненту та

естетичну виразливість (поет, композитор, актор, драматург тощо).

Формуванню аналітичного типу сприймання сприяють спостереження і заняття науковими дослідженнями.

Не зайве зазначити, що більшість дослідників інтелектуального розвитку особистості спостережливість називають фактором чи умовою розвитку інтелекту. У «Психологічному словнику» В. Войтка знаходимо: «Спостережливість – риса особистості, яка полягає в постійній спрямованості її сприймання на певне явище природи, суспільства, мистецтва, техніки тощо. Спостережливість є важливим компонентом інтелекту людини, вона має бути притаманна вченому, митцеві» [13, с. 181]. У цьому аспекті варто згадати, що академік І. Павлов наказав зробити напис на одній з лабораторій: «Спостережливість, спостережливість і спостережливість». Цікаві думки щодо інтелектуального виховання спостережливості знаходимо у Г. Ващенко: «...спостережливість є надзвичайно цінною рисою людини, без якої неможлива високопродуктивна робота ні в галузі практики, ні в галузі теорії. Вона потрібна на кожному кроці в сільському господарстві, бо господар на підставі найдрібніших ознак мусить задавати собі справу з того, як іде ріст сільськогосподарських рослин, чого бракує худобі, чи не захворіла якась тварина, як працює техніка, наприклад, жниварка, молотарка і т. ін.» [3, с. 135]. Спостережливість Г. Ващенко відносить до «вищих інтелектуальних процесів» [3, с. 136].

Нарешті зазначимо, що процеси відчуття і сприймання необхідно віднести до дій, що забезпечують виникнення пізнавальної (чи практичної) діяльності. Такі інтелектуальні дії називають перцептивними: вони не змінюють об'єкт чи явище, а слугують для отримання інформації про їх властивості.

Природно, все, що людина відображає за допомогою інтелектуальних процесів відчуття і сприймання, фіксується, упорядковується і зберігається у її мозку, утворюючи індивідуальний досвід. Цей феномен інтелектуальної діяльності людини називають пам'яттю. Пам'ять – це закріплення, зберігання й відтворення слідів попереднього досвіду, що дає можливість людині накопичувати інформацію і використовувати її на практиці.

Пам'ять включається у різновиди діяльності людини, в них формується і виявляється, саме в діяльності зумовлюються її особливості. Ці особливості закріплюються, передаються генетично й складають окремі види пам'яті.

Через те, що пам'ять є об'єктом інтелектуального виховання особистості, коротко охарактеризуємо її різновиди.

Рухова пам'ять виявляється у запам'ятовуванні та відтворенні людиною своїх рухів. Вона є основою формування різних умінь і навичок засвоєння усного та писемного мовлення, комплексу рухів тощо. Саме рухова пам'ять дає змогу

комбайнеру керувати зернозбиральним агрегатом і уважно спостерігати, щоб до жатки не потрапили сторонні предмети.

Емоційна пам'ять – це пам'ять на почуття та емоції. Психологи помітили, що яскраві, емоційно насичені події можуть зберігатися у пам'яті дуже довго. Однак емоції запам'ятовуються не самі по собі, а разом з об'єктами, що їх викликають.

Образна пам'ять полягає у запам'ятовуванні образів, уявлень конкретних предметів, явищ, їхніх властивостей, наочних зв'язків і відношень між ними. Залежно від аналізаторів, якими людина сприймає об'єкти під час запам'ятовування, образна пам'ять буває: зоровою, слуховою, тактильною (дотиковою), нюховою, смаковою тощо. Не важко зрозуміти, що образна пам'ять – це пам'ять на зорові, слухові, нюхові та ін. образи. Саме вона зберігає запахи, звуки, картини навколишнього світу, які сприймалися колись людиною.

Важливо підкреслити, що одні люди краще запам'ятовують наочні образи предметів і явищ, інші – запам'ятовують думки, виражені в словах.

Дійсний член Академії педагогічних наук РРФСР К. Корнілов писав: «Відомі випадки, коли люди, які сприймали картину протягом 20 секунд, були здатні відтворити до 600 деталей її змісту. Так само відомі випадки, коли люди, що прослухали один раз до 250 різних, не пов'язаних один з одним слів, були спроможні повторити їх з абсолютною точністю у тому самому порядку, у зворотньому порядку і назвати слово за його порядковим номером» [7, с. 69].

Рухова, емоційна й образна види пам'яті є як у людей, так і тварин. Специфічно людською є *словесно-логічна* пам'ять, яка ґрунтується на спільній діяльності першої та другої сигнальної систем. Змістом цього різновиду пам'яті є думки, поняття, судження, умовиводи, які відображають істотні зв'язки і відношення предметів і явищ. Природно, що словесно-логічна пам'ять тісно пов'язана з мисленням та мовленням: думки завжди мають словесну форму. З цього приводу В. Зінченко і Г. Серета зауважують, що словесно-логічна пам'ять має провідну роль у засвоєнні знань учнями у процесі навчання [10, с. 301].

Психологічними дослідженнями встановлено, що нервові клітини (неврони) мають властивість не лише приймати сигнали та певним чином на них відповідати, а й зберігати в часі сліди подразнень. Експериментальним шляхом було встановлено, що час, необхідний для закріплення (консолідації) слідів, складає 10-15 хв. Такі дослідження дали можливість визначити дві стадії формування пам'яті: *короткочасну* (дуже коротке зберігання матеріалу після одноразового нетривалого сприймання і негайного відтворення) і *довготривалу* (тривале зберігання матеріалу після багаторазового його повторення й відтворення).

Короткочасна пам'ять дозволяє зберігати матеріал близько 30 секунд [14], її обсяг досить обмежений (7 ± 2 одиниці збереження). Дійсно, студент часто користується короткочасною пам'яттю, коли, наприклад, запитує, на якій сторінці довідника

викладено табличний чи інший матеріал, відкриває необхідну сторінку і одразу ж забуває її.

Довготривала пам'ять обмежена за обсягом і тривалістю зберігання інформації віком людського життя. Вчені зазначають, що, якщо у короткотривалій пам'яті ми живемо, то довготривала пам'ять зберігає знання, які додають сенсу нашому існуванню.

У довготривалій пам'яті зберігаються знання, які визначають світогляд людини, а отже, її інтелект, зокрема: знання про закони, будову світу, властивості об'єктів, уявлення про людей, про себе, про життєві цінності; навички письмової і звукової мови, уміння розв'язувати завдання в різних галузях діяльності, навички інтерпретації здобутків у галузі музики, живопису, драматургії, літератури тощо; плани і програми майбутньої діяльності.

Крім короткочасної і довготривалої, виокремлюють також *оперативну* пам'ять – запам'ятовування, збереження і відтворення інформації в міру потреби при досягненні мети у діяльності або окремих операціях. Наприклад, розв'язуючи інженерну задачу, студент має утримувати в пам'яті окремі проміжні результати. Природно, ці дані йому зовсім не будуть потрібні після розв'язку задачі.

Слід вказати, що короткочасна, оперативна і довготривала пам'ять взаємопов'язані, хоча й існують паралельно. Засвоєна інформація може переходити з одного виду пам'яті в інший, набувши більш узагальненого й опосередкованого характеру.

Важливе, домінантне місце у структурі інтелекту учені відводять мисленню. У психолого-педагогічних працях автори одноставно визначають мислення як процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності у їхніх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях [13].

Як ми зазначали вище, учені часто ототожнюють поняття «інтелект», «мислення», «розум». Дійсно, мислення посідає надзвичайно велике значення у житті людини, у її інтелектуальній діяльності. Видатний філософ Рене Декарт стверджував з цього приводу: «Я мислю, отже, я існую». Такі позиції учених детерміновано тим, що мислення дає змогу: наукового пізнання світу; передбачення і прогнозування розвитку подій; практичного опанування закономірностями дійсності, постановки їх на службу своїх потреб та інтересів; формувати розумові властивості людини [14].

Інтелектуальна діяльність людини складається з розумових дій, у яких виокремлюються головні елементи – розумові операції. До найважливіших з них відносять: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація.

Для зручності характеристики кожної розумової операції подамо таблицю 1.

Таблиця 1
Характеристика основних розумових операцій та їх приклади

№ п/п	Види розумових операцій	Характеристика	Приклад
1.	Аналіз	Розчленування предметів і явищ у свідомості; виокремлення в них їхніх частин, аспектів, елементів, ознак і властивостей	Яблуко – червоне на колір; солодке за смаком; кругле за формою; тверде на дотик; з медовим запахом; велике за розміром.
2.	Синтез	Об'єднання окремих частин, аспектів, елементів, ознак і властивостей у єдине, якісно нове ціле.	Червоне, солодке, кругле, велике, тверде, запашне – яблуко
3.	Порівняння	Встановлення подібності й відмінності між предметами та явищами	Яблуко буває (солодке-кисле; велике-мале; жовте-червоне – відмінності; кругле, тверде – подібності).
4.	Абстрагування	Уявне відокремлення одних ознак і властивостей предметів і явищ від інших їхніх рис і від самих предметів (явищ), яким вони властиві	Яблуко – червоне, кисле, кругле, істівне.
5.	Узагальнення	Виявляється в мисленневому об'єднанні предметів, явищ у групи за істотними ознаками, виокремленими у процесі абстрагування	Яблуко, груша, слива – фрукти
6.	Класифікація	Групування об'єктів за видовими, родовими та іншими ознаками	Зернобобові рослини, савці, машини для основного обробітку ґрунту.
7.	Систематизація	Упорядкування знань на підставі гранично широких спільних ознак груп об'єктів	Сонячна система, система податків тощо.

Варто підкреслити, що особливості інтелектуального виховання майбутніх аграрників у аграрному коледжі пов'язані, насамперед, із соціально-демографічними характеристиками вихованців. Мова про те, що техніко-технологічні спеціальності тут здобувають переважно сільські юнаки та дівчата: у загальній кількості студентів зазначених спеціальностей частка сільської молоді складає близько 85 %.

Цю особливість варто враховувати у вихованні: учені давно помітили, що на розвиток людини впливають географічні фактори. З цього приводу С. Смирнов зазначає: «Фактори, які діють на особистість, що формується і розвивається у міській та сільській місцевості, спричинюють появу міської та сільської ментальностей. У них по-різному виражені ціннісні орієнтації, способи життєдіяльності, рівні домагань, специфіка взаємодій і взаємовідносин, соціальні норми, традиції звичаї...» [12, с. 50]. Учений виділяє особливості сільського способу життя, які варто взагалі враховувати педагогічним працівникам у навчанні та вихованні студентів. До них він відносить:

- соціальний контроль за поведінкою людини. Цьому сприяє «традиційна сусідська община» зі стабільним складом жителів, слабкою соціально-професійною і культурною диференціацією, а тому кожний вчинок селянина (селянки) може бути об'єктом оцінки з боку сусідів чи жителів взагалі;

- відкритість спілкування. Відсутність значних соціально-культурних відмінностей між селянами створює умови для постійних комунікативних контролів між дітьми та дорослими, причому, чим менше село, тим тісніше спілкування між його жителями;

- природовідповідність ритму життя. На протигагу динамічному, алгоритмізованому, мобільному ритму міського життя, на селі традиційно переважає розмірений, неспішний.

Позитивний вплив сільського оточення на інтелект людини зазначає і Г. Ващенко. Він переконує, що сільські діти значно перевищують міських дітей запасом конкретних уявлень, особливо щодо природи [3, с. 119]. Видатний педагог пише: «Тим часом, коли в багатьох міських дітей виробляється так званий вербальний тип мислення, мислення лише словами, у дітей сільських на ґрунті багатих конкретних уявлень утворюються ґрунтовні й змістовні поняття, в яких абстрактне поєднується з конкретним. А коли сільська дитина опанує літературну мову, вона тоді, безперечно, перевищує учня, що виховувався виключно в місті... Але поряд з тим умови сільського життя й праці сприяють повільності думання, асоціацій та певній обмеженості об'єкту інтересів, навіть за наявності якісної різноманітності їх» [3, с. 119]. Слід вказати, що думки Г. Ващенка щодо специфіки інтелектуального розвитку сільських та міських учнів актуальні й сьогодні, їх варто враховувати в системі виховання студентів агротехнічного коледжу.

Узагальнимо результати проведеного наукового дослідження у вигляді таких позицій: [6, с. 12].

- інтелектуальне виховання є однією з найважливіших ланок системи виховання, спрямоване на формування у студентів наукового світогляду, інтелектуальних здібностей (відчуття; сприймання; мислення; пам'ять), оволодіння тими, хто навчається, інтелектуальними уміннями та культурою розумової праці;

- інтелектуальне виховання безпосередньо пов'язане з інтелектуальним розвитком особистості, при якому навчально-пізнавальна діяльність є домінуючим фактором;

- особливості інтелектуального виховання майбутніх фахівців-аграрників детерміновані соціально-демографічними характеристиками вихованців, що необхідно враховувати в системі виховної роботи агротехнічного коледжу.

Зазначені позиції у наших наукових розвідках визначені засадовими теоретичними положеннями дослідження феномену інтелектуального виховання студентів. Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язуємо з обґрунтуванням педагогічних умов інтелектуального виховання майбутніх фахівців-аграрників в агротехнічному коледжі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемов В.А. Очерк психологии / В.А. Артемов. – М.: УЧПЕДГИЗ Минпроса РСФСР, 1954. – 214 с.
2. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д.Б. Богоявленская. – Ростов: Из-во Ростовского университета, 1983. – 176 с.
3. Ващенко Г.Г. Твори / Г.Г. Ващенко. – Том 4. Праці з педагогіки та психології. – К.: Школяр – Фада ЛТД, 2000. – 416 с.
4. Виготский Л.С. Психология развития человека / Л.С. Виготский. – М.: Смысл: ООО "Издательство "ЭКМО", 2005. – 1135 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Интеллектуальное развитие и воспитание дошкольников: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.Г. Нисканен, О.А. Шаграева, Е.В. Родина и др.; Под ред. Л.Г. Нисканен. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 208 с.
7. Корнилов К.Н. Психология: [Учебник для средней школы] / К.Н. Корнилов. – М.: УЧПЕДГИЗ Минпроса РСФСР, 1946. – 152 с.
8. Кремень В.Г. Проблеми розвитку особистості професіонала в контексті загально цивілізаційних змін / В.Г. Кремень // Проблеми освіти. Третій спец. Випуск. – 2006. – С. 3-12.
9. Кузьмінський А.І. Педагогіка: [Підручник] / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання, 2004. – 445 с.
10. Общая психология: [Учебник для студентов пед. ин-тов] / А.В. Петровский, А.В. Брушлинский, В.П. Зинченко и др.; Под ред. А.В. Петровского. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Просвещение, 1986. – 464 с.
11. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой. – [20-е изд., стереотип]. – М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.
12. Педагогіка: педагогические теории, системы, технологии: Учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / С.А. Смирнов, И.Б. Котова, Е.Н. Шиянов и др.; Под ред. С.А. Смирнова. – [5-е изд., стер]. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – 512 с.
13. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К.: Вища шк., 1982. – 215 с.
14. Психология: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 5-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2005. – 560 с.
15. Теплов Б.М. Психология: [Учебник для средней школы] / Б.М. Теплов. – М.: УЧПЕДГИЗ Минпроса РСФСР, 1954. – 255 с.

16. Украинский советский энциклопедический словарь: в 3-х т. / Отв.ред. А.В. Кудрицкий. – К.: Гл. ред. УСЭ, 1988. – Т.1. – 767 с.
17. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М.И. Холодная. – М.; Томск, 1997. – 392 с.

УДК 378.14/179.3

Лашкул В. А.
викладач Національного
університету біоресурсів і
природокористування України

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Стаття розкриває сутність професії ветеринарного лікаря та важливість формування в нього етичної компетенції у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: етична компетенція, моральне відродження, професійна підготовка, ветеринарний лікар.

Лашкул В.А. Формирование этической компетенции в профессиональной подготовке будущих врачей ветеринарной медицины. *Статья раскрывает сущность профессии врача ветеринарной медицины, а также важность формирования в нем этической компетенции в процессе профессиональной подготовки.*

Ключевые слова: этическая компетенция, моральное возрождение, профессиональная подготовка, ветеринарный врач.

Lashkul V.A. Formation the ethical competence in the veterinarian doctor's professional training. *This article deals with the main subject of the profession of veterinarian doctor and the importance of formation the ethical competence in the veterinarian doctor's professional training.*

Key words: ethical competence, moral rebirth, professional training, veterinarian doctor.

Моральне відродження і духовне вдосконалення людини – мета і засіб прогресивного розвитку українського суспільства та людства в цілому. Важливу роль у формуванні моральної культури людини й суспільства має відігравати етичне просвітництво, що несе знання про моральні цінності, дає розуміння морального виміру поведінки особистості, дій соціальних суб'єктів, життя суспільства [6].

Освіта в Україні вважається одним з основних компонентів загальнолюдських цінностей, метою якої є всебічний розвиток людини до особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору [13]. Тобто зміст державної української освіти передбачає всебічний та гармонійний розвиток людини як у патріотичному, трудовому, національному, правовому, так і в моральному та духовному аспектах.

У зв'язку з цим Президія Національної академії наук України видала постанову № 45 від 28.02.2007 р. про Концепцію цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України "Розвиток інтелектуального і духовного потенціалу та модернізація сфер науки, освіти, культури, управління". Одним із завдань програми є дослідження системи духовних цінностей і моральних норм як умов забезпечення політичної і соціальної стабільності суспільства, розробка проблем піднесення ролі гуманітарних чинників у сучасному суспільному розвитку, збереження й актуалізація в нових історичних умовах культурного, духовного надбання українського народу.

Щоб забезпечити реалізацію суспільної потреби в спеціальній підготовці людей до багатьох видів професійної діяльності, потрібно розширити діапазон впливу моральної регуляції на сфері обслуговування, охорони здоров'я, освіти [4].

Вітчизняна дослідниця етико-педагогічних основ формування особистості Н.М. Вознюк зазначає: "Зміни, які відбуваються нині в політичному, економічному житті українського народу, потребують проведення реформ у формуванні духовності його, зокрема в сфері моралі" [4].

Отже, сучасна система освіти в Україні передбачає підготовку фахівців з якісною професійною підготовкою та високими морально-духовними рисами. Одним із провідних інструментів здійснення цього завдання має стати викладання професійної етики для спеціалістів різних сфер діяльності. Професія ветеринарного лікаря потребує надання особливої уваги питанням професійної моралі. Вона є тим видом професійної діяльності, до якої суспільство висуває підвищені моральні вимоги. Це пояснюється тим, що робота ветеринарного лікаря пов'язана із правом впливати на життя тварини, і йдеться тут не лише про рівень моральності, але й про належне виконання своїх професійних обов'язків. На сьогодні вже виділяють конкретні види професійної етики: юридичну, медичну, педагогічну, військову, партійну, спортивну та ін. Етиці спеціалістів ветеринарної медицини ще не надається належного чину. Але їхня роль у збільшенні якісних продуктів харчування особливо значна: запобігаючи виникненню різних хвороб у тварин, ветеринарні лікарі одночасно охороняють і здоров'я людей [10].

З цього положення випливає напрям розв'язання проблеми – підготовка ветеринарів-професіоналів з високими моральними якостями та усвідомленням відповідальності за результати своєї діяльності, оскільки ефективна підготовка ветеринарного лікаря до професійної діяльності неможлива без забезпечення готовності до здійснення етичної компетенції.

Ветеринарія — розділ медицини, що займається лікуванням переважно свійських, рідше диких тварин. Завданням ветеринарії є лікування та вивчення захворювань тварин, вдосконалення понять про анатомію тварин. Під поняттям "ветеринарія" також часто розуміють засоби держави, спрямовані на збереження здоров'я тварин. Вчені та медики, що